

DESPRE REPERTORIUL UNUI TEATRU FĂRĂ TRADIȚIE

Prezența personajelor de teatru pe ecranul televizorului s-a impus în ultima vreme în manifestările cotidiene de artă, cu toate că publicitatea lor este redusă, critica de specialitate trecându-le sub tăcere, de cele mai multe ori. Teatrul la televiziune a renunțat (nu foarte de mult și totuși de destulă vreme) la atributul „experimental”, depășindu-l. El oferă săptămînal spectatorilor săi, dacă nu întotdeauna „o premieră la domiciliu”, cel puțin retransmisia unui spectacol cu unghiuri și planuri de vizibilitate inedite. Activitatea neîntreruptă din studioul teatral al televiziunii cunoaște nenumărate aspecte și totuși, informația din presă, dezbateră critică, constructivă, a problemelor acestui teatru sînt încă minime.

„În atenția scriitorilor: teatrul la televiziune” — se intitula articolul publicat cu un an în urmă în paginile revistei noastre; invocînd necesitatea stringentă de a se crea noi opere scenice-dramatice, al căror conținut de idei să corespundă expresiei specifice a televiziunii, articolul respectiv nota atunci: „Este ade-vărat că televiziunea (emisiunile din studio) nu și-a conturat pe deplin profilul, că se află în stadiul în care își descoperă abia legile specifice”. Astăzi, după trecerea unui an, nu putem spune că această perioadă de căutare a unor formule noi, specifice — dispuse să cristalizeze într-o sinteză artistică superioară și independentă legile filmului și ale teatrului — a încetat cu totul; dar studioul teatrului la televiziune a obținut pe linia aceasta cîteva realizări remarcabile, care încep să-i definească profilul distinct. Profilul teatrului televizat depinde în primă și ultimă instanță — ca și teatrul propriu-zis — de repertoriu. Alcătuirea literar-dramatică și ideologică a repertoriului — cu alte cuvinte, tema scenariilor de televiziune și modalitatea dramatică a pieselor alese — cîntărește cel mai greu în stabilirea specificului acestui teatru nou, de cîrînd încetățenit în țara noastră și cu posibilități uriașe de dezvoltare.

Acest repertoriu este încă în mare măsură subordonat repertoriului general al teatrelor bucureștene (în primul rînd) și al teatrelor din țară (într-o anumită măsură). Retransmiterea spectacolelor de teatru din săli, pe căile televiziunii, nu e lipsită, nici ea, de importanță, slujind în primul rînd popularizării largi a celor mai bune spectacole de teatru ale colectivelor respective. Experiența a confirmat că, după reprezentarea pe micul ecran a unui spectacol valoros ca realizare scenică, popularitatea lui crește în masa publicului, sporind și prestigiul teatrului respectiv. În cursul anului 1959, pe ecranul televizorului s-au perindat aproape toate spectacolele care au alcătuit repertoriul stagiunii bucureștene. Remarcăm, în primul rînd, spectacolele valoroase, vrednice a sta în atenția publicului: *Tragedia optimistă* (Teatrul Național), *Vlaicu și feciorii lui*, *Omul cu arma* (Teatrul Municipal), *Domnișoara Nastasia* (Teatrul Muncitoresc C.F.R.), *Partea leului* (Teatrul Tineretului), *Orașul visurilor noastre* (Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”). Dar retransmisiile au oferit prilej de vizionare și unor spectacole mai puțin vrednice de a fi popularizate. Dacă virtuțile scenice ale unui spec-

tacol, măiestria actoricească, relevarea artistică a mesajului capătă sublinieri noi și adâncime în retransmiterea pe micul ecran, neîmplinirile artistice, jocul plat, inexpressiv, accentele greșite capătă proporții nebănuite de grave în aceeași retransmitere : ca o oglindă magică, minusculul ecran mărește farmecele și accentuează urîtenia... personajelor care se oglindesc în el. Ca atare, alegerea pentru retransmitere a unor spectacole ca : *Hagi Tudose* (Institutul de Teatru), *Trei crai de la răsărit* (Teatrul Armatei) sau *Soțul ideal* (Teatrul Municipal), considerate de critici ca neîmplinite artisticeste, dovedește o scădere a exigenței factorilor de răspundere de la teatrul la televiziune, o slăbire a criteriilor principale de selectare.

Transmisia din studio, prezentarea de la sediul televiziunii a unui spectacol lucrat și conceput în întregime într-un teatru, apare de asemenea cu regularitate în repertoriul teatrului televizat. Spectacolele *O chestiune personală* (Teatrul de Stat din Constanța) și *Ciu Yuan* (Teatrul de Stat din Orașul Stalin) și-au aflat de pildă găzduire în studio. Criteriile de selectare a unor atari spectacole n-au fost, însă, după cât se pare, determinate în primul rînd de calitatea respectivelor spectacole, ci de... trecerea lor prin București.

Desigur că nu scăderile de ordin artistic prevalează în spectacolele retransmise sau transmise din studio. E cert însă că nu aceste spectacole vor ajunge să determine specificul propriu, nou, al teatrului la televiziune, față de alte expresii artistice. Bazîndu-se pe modalitatea dramatică a teatrului clasic, folosind aproape în exclusivitate repertoriul alcătuit de alte instituții de artă dramatică (respectivetele teatre), îndreptîndu-se deci către o preocupare selectivă și fixîndu-se mai puțin pe una proprie, creatoare, arta televiziunii nu-și poate dobîndi suflul de noutate autonomă la care aspiră. Scenariul specific teatrului pentru televiziune pretinde elemente literare și dramatice noi. El se deosebește net de *emisiunea* teatrală televizată, căci adresîndu-se unui public deosebit, apropiat de lector (telespectatorul are multe puncte comune cu cititorul), trebuie să conțină un conflict dramatic puternic, într-o țesătură riguroasă, dispusă spre minuțioase explorări psihologice ; acestea mai cu seamă, utilizînd cu maximum de eficacitate și, totodată, încadrîndu-se în limitele ecranului televiziv, duc modalitatea și rezolvările actricești la cele mai apropiate posibilități și condiții tehnice ale ecranului.

Anul 1959 a marcat începutul promițător al rezolvării problemei scenariului de televiziune. Realizat prin posibilități proprii, în funcție aproape exclusivă de factori interni, acest scenariu poate suscita o discuție utilă în legătură cu repertoriul teatrului din studio. Bazat pe idei și texte originale, sau pe transpuneri scenice creatoare, acest repertoriu reprezintă, de fapt, programul ideologico-artistice al emisiunilor artistice televizate. Orientate spre teme majore, contemporane, răspunzînd cerințelor reflectării imediate a realității socialiste, scenariile s-au bucurat de aprecieri călduroase din partea publicului telespectator. Simpla înșiruire a titlurilor (ne referim la scenariile din anul 1959) dovedește preponderența temei actuale, militante, a episodului contemporan, fidel realității istorico-sociale : *Casa de piatră*, ecranizare de L. Pintilie după nuvela lui Aurel Mihale ; *La răzeși*, ecranizare de Vlad Bîtcă, după V. Em. Galan ; *Într-o gară mică* de Dan Tărchilă ; *S-a întîmplat în București* de Sanda Dumitrescu ; *Oamenii de prisos*, ecranizare de Paul B. Marian, după Albert Maltz ; *Înainte zorilor*, ecranizare de N. Motric după I. Lukovski ; *Coana Chirița*, ecranizare de Zoe Anghel și Puiu Hulubei, după piese de Alecsandri.

Ca primă trăsătură meritorie a acestor scenarii, remarcăm, dincolo de valorile de conținut, obținerea unei expresii care se împacă cu cerințele și posibilitățile tehnice, specifice televiziunii. Exclusivitatea dialogului dispăre, lăsînd loc liber explorării nestingherite a detaliului epic și psihologic, cu alte cuvinte, mi-

micii actoricești din prim-plan, sau amănuntelor vizuale care pot fi relevate generos de camera de luat vederi. La simpla lectură¹, scenariile *La răzeși* și *Casa de piatră* dovedesc vastele posibilități oferite scenei de dramatizările după lucrări epice. Autorii adaptărilor au putut alege din bogatul material epic, episoadele cele mai semnificative, situațiile cele mai dramatice. (De această experiență reușită a scenariului de televiziune, se poate sluji și dramaturgia originală, care pînă la ora actuală ocolește cu fermitate dramatizările.)

Deosebit de utile pentru posibilitățile ecranului mic ni s-au părut scenariile *Intr-o gară mică* și *Înainte zorilor*. Avînd în prim-plan acțiunea revoluționară a maselor (*Înainte zorilor* se petrece în zilele lui Octombrie 1917; *Intr-o gară mică*, în preajma evenimentelor de la 23 August), ambele scenarii, inspirate din piese într-un act, valorifică cu maturitate artistică, cîteva destine individuale, a căror evoluție e determinată de virtețul evenimentelor istorice. Replica funcțională laconică, expresivitatea dialogului, succesiunea rapidă de planuri, atenția față de imperceptibile mișcări sufletești contribuie la conturarea viguroasă a unor caractere pe fundalul agitat al unor evenimente majore. Cu intenții asemănătoare a fost redactat și scenariul *S-a întimplat în București* de Sanda Dumitrescu, a cărui acțiune evocă momente din timpul luptelor forțelor patriotice pentru eliberarea Capitalei. Aglomerarea de personaje și de amănunte epice deservește însă intențiile temei, platitudinea și aspectul declamatoriu, livresc, al dialogului îngreunînd sarcina dramatică a personajelor. Interesantă ca organizare dramatică este adaptarea nuvelei lui Albert Maltz, *Oameni de prisos*. Deosebindu-se de celelalte scenarii, bogate în acțiune și în ciocniri neprevăzute, acesta se desfășoară într-un cadru neschimbat, elementul hotărîtor aducîndu-l dialogul; și, în ciuda aparenței pur dramatice (dialogul), textul poate fi socotit un scenariu exemplar de televiziune, prin tratarea profundă a trăsăturilor psihologice, prin gradarea continuă a tensiunii dramatice și încordarea nesimțită a conflictului pînă la proporții tragice.

Asemenea scenarii au asigurat, de la început, teatrului creat în studio, un conținut combativ, reflectînd cu eficiență aspecte ale realității epocii noastre, un nivel artistic corespunzător, prilejuind pe planul interpretării, o mare varietate de mijloace de expresie. Aceste prime scenarii, care au îndeplinit totodată o grea misiune de pionierat, sînt menite să contureze o tradiție bună pentru repertoriul unui teatru tînăr, lipsit de experiență, cum e teatrul de televiziune.

Posibilitățile puse astăzi de tehnică în slujba artei vor stimula și mai departe pe scriitori și vor contribui, desigur, la realizarea unor lucrări noi în care diversitatea temelor și originalitatea mijloacelor de expresie să asigure teatrului televizat un repertoriu bogat și interesant.

¹ Precum se vede, articolul de față urniărește doar aspectul literar al scenariilor, nu și transpunerea lor pe ecran.

